

Художньо-естетичний розвиток

Художньо-естетичний розвиток дитини дошкільного віку

**«ДІТИ ПОВИННІ ЖИТИ У СВІТІ
КРАСИ, ГРИ, КАЗКИ, МУЗИКИ,
МАЛЮНКУ, ФАНТАЗІЇ,
ТВОРЧОСТІ»
В. СУХОМЛИНСЬКИЙ**

Дошкільний вік – час активної соціалізації дитини, розвитку спілкування з дорослими та однолітками, пробудження моральних та естетичних почуттів, входження в культуру.

Ефективним шляхом всебічного гармонійного розвитку особистості є залучення дошкільників до художньо-естетичної діяльності, яка включає зображувальну, музичну, театралізовану, художньо-мовну діяльність. Ці види діяльності виконують функцію позитивно-емоційного збагачення, викликають емоції радості, захоплення, натхнення, витісняють тривожність, напругу, почуття безпорадності.

Художньо-естетична діяльність задовольняє гостру потребу дітей у самовиявленні і є одним із найулюбленіших занять. У цьому виді діяльності дошкільники виявляють високу зацікавленість і, що важливо, невелику стомлюваність. Ці фактори позитивно впливають на емоційний стан, загальний психічний розвиток дитини і разом з тим ця діяльність – є засобом всебічного розвитку дитини.

Одним із завдань художньо-естетичного розвитку є розвиток у дитини елементів творчості. Дитяча творчість – перша ланка розвитку творчої діяльності, в якій дитина виявляє своє розуміння довкілля, своє ставлення до нього. Це допомагає дітям розкрити їх внутрішній світ, особливості сприймання та уявлення, інтереси та здібності.

Організація художньої діяльності дошкільників є одним із засобів розвитку індивідуальних потенційних можливостей кожної дитини, формування творчих здібностей. Від того, наскільки сприятливими є умови для прояву дітьми нахилів до того чи іншого виду художньої діяльності, залежить можливість своєчасного виявлення і розвитку дитячих здібностей, формування елементів творчості.

Творчі здібності формуються у дітей поетапно. На початковому етапі здійснюється нагромадження знань та художніх вражень,

набуття вмінь та навичок, що є необхідним для самостійної художньої діяльності. І лише на подальшому етапі стає можливим виникнення творчого задуму, пошуку художніх засобів.

Позитивні емоції посилюються, якщо вихователь організує практичне застосування дитячих робіт. Знання того, що краща робота може стати прикрасою, подарунком малюкам, експонатом виставки, стимулює дітей виявляти ініціативу, старанність, викликає бажання принести користь

людям.

У розвитку творчої активності велику роль відіграє предметне середовище, що оточує дітей. У збагаченні дітей художніми враженнями вихователю допомагають картини, діафільми, друковані посібники, твори прикладного, декоративного мистецтва, фотоальбоми. Ця група матеріалів потребує обов'язкової участі дорослого на тому етапі, коли дітей знайомлять з ними. Навіть старші дошкільники не можуть самостійно сприймати особливості колориту, композиції, правильно визначати художню цінність предметів, що розглядаються.

Крім того, дорослий, ознайомлюючи дітей з творами мистецтва, захоплює розповідь про історію димківської іграшки, зверне увагу на багату уяву опішнянських і петриківських майстрів. Одночасно педагог викличе у дітей бажання самим створити щось красиве для себе та інших.

У старшому дошкільному віці, коли вже є певний багаж навичок художніх дій, у предметне середовище слід увести матеріали, які діти зможуть використовувати самостійно (мозаїка, музичні інструменти, різні види театру, матеріали для зображувальної діяльності, природний матеріал, маски-наголовники, елементи костюмів та декорації).

Перераховані матеріали повинні відповідати віку дітей. Дуже важливо розмістити посібники в доступному для дітей місці, оскільки бажання займатись якимось видом художньої діяльності може виникнути в них у будь-який вільний від занять час.

Специфіка цього виду діяльності полягає в тому, що саме під час вправлення в художніх уміннях діти реалізують індивідуальні творчі задуми. Це необхідно враховувати в організації самостійної художньої діяльності дітей.

Правильно спланувати види художньої діяльності дітей, підготувати необхідні матеріали вихователю допоможуть індивідуальні бесіди з дітьми. Напередодні її проведення дорослий має поцікавитися, чим би хотіла зайнятися завтра кожна дитина. Доцільно використати методичний прийом нагадування (яке чудове свято нещодавно було! Як красиво співали і танцювали діти! А хто не танцював на святі, а хотів би? Хто хотів би заспівати? Або: згадайте діти, в якому музеї ми були? Що вам запам'яталося? Хто хотів би розмалювати глиняні іграшки?) Такий підхід відновлює в пам'яті дітей художні враження, викликає прагнення творити прекрасне.

Для того, щоб з'явилося бажання займатися художньою діяльністю, необхідно створити творчий настрій. Це досягається відповідним розташуванням меблів та стимулюючих матеріалів. Створюючи атмосферу для художньої діяльності, слід виходити з основної мети її організації – розвитку індивідуальних нахилів та здібностей дитини.

Треба мати на увазі, що розвиток художніх, творчих здібностей дітей спирається на позитивне, захоплене ставлення до певного виду діяльності. Воно є показником та одночасно однією з умов виявлення й формування індивідуальних нахилів. Саме тому меблі варто розташувати не традиційно, а відповідно до тих видів діяльності, які були сплановані в результаті попередньої бесіди з дітьми (наприклад, ширма для лялькового театру та розміщені півколом стільчики для глядачів, зсунуті квадратом столи для роботи вчотирьох – матеріал для створення букетів,

окремо стіл для двох – матеріал для зображувальної діяльності). Варіанти розміщення меблів можуть бути різними. Основний принцип – атмосфера повинна сприяти художній діяльності та забезпечувати вільний вибір, без цього творчий процес неможливий.

Не менш важливим є налаштування дітей на якість кінцевого результату та повідомлення про те, де і як він буде використаний. Після того, як діти вибрали вид художньої діяльності за своїми інтересами, необхідно їх спонукати до творчого підходу її здійснення. Наприклад, вихователь може звернутися до дітей: «Намагайтесь вигадати та зробити з природного матеріалу таку іграшку, яку ми ще не робили. Ми виберемо найцікавіші та подаруємо їх випускникам-першокласникам». Або «Вигадайте візерунок та розфарбуйте серветки так, як ми ще цього не робили. Найоригінальніші серветки одержать у подарунок працівники кухні, які завжди турбуються про нас. Їм буде дуже приємно. Пофантазуйте!» Такий прийом активізує творчу уяву дошкільників, викликає позитивні прагнення принести радість людям.

Інтерес та схильність дітей до художньої діяльності вихователь підтримує своїм ставленням до неї, вмінням бачити красу, захопленістю й майстерністю.

Серед принципів індивідуального підходу до дитини важливе місце посідає застосування заохочень. Для формування у дітей самоповаги, впевненості у своїх можливостях необхідно виявляти увагу і доброзичливість.

Розв'язанню основного завдання – розвитку художньо-творчих здібностей – допомагає правильна оцінка вихователем результатів дитячої діяльності. На відміну від оцінки, що дається на заняттях, основний акцент тут робиться не на охайності, правильності використання технічних прийомів, а на наявності в роботі елементів нового, творчого початку. Наприклад, якість візерунків, що прикрашають іграшки з глини, в одних дітей вирізняється вмінням варіювати знайомі елементи

у нових сполученнях, чутливістю до кольорової гами, здатністю знаходити самостійні композиційні рішення. Інші ж діти залишаються копіювальниками знайомих зразків. Тому, під час оцінювання дитячих робіт дуже важливо виділити такі, які вирізняються оригінальністю, нехай навіть незначною. Як уже було зазначено, цим роботам необхідно знайти практичне застосування. Проте не можна забувати про інших дітей – усіх слід похвалити, у кожній роботі знайти позитивне.

Отже, перед вихователем стоїть завдання виявляти, підтримувати та розвивати нахили та здібності дітей, створювати умови для задоволення індивідуальних інтересів. При цьому він повинен уміло і тактовно керувати вибором та змістом художньої діяльності дошкільників, чуйно ставитись до наростків дитячої творчості.

Важливим моментом розвитку індивідуальних художніх здібностей дітей є умови, за яких задається загальний напрямок, узгодженість у діях вихователя та батьків. У сім'ї найперше має здійснюватись індивідуальний підхід до дитини, що прагне реалізувати свої художні нахили та інтереси. Тому важливо, щоб педагог акцентував увагу сімей на необхідності збагачення естетичних вражень дітей, організації співтовариства батьків і дитини, а також створення вдома атмосфери, що стимулює її до творчої діяльності.

Прагнення дошкільників до художньої діяльності формується двома шляхами: по-перше, коли батьки свідомо впливають на виникнення інтересу до прекрасного, на формування у дитини відповідних умінь та навичок, і, по-друге, коли дорослі своїм прикладом надихають малюка, спонукають брати участь у спільній діяльності.

Для активізації у дошкільників інтересу до художньої діяльності педагог може запропонувати батькам відвідати з дітьми ботанічний сад, ліс, художній музей, поговорити за участі дітей із художниками-майстрами на виставках декоративно-прикладного мистецтва. Поряд із такими культурними

заходами доцільно організувати на базі дошкільної установи практикум для батьків із сучасних форм декоративних робіт: макраме, аплікація з природного матеріалу, аранжування літніх і зимових букетів тощо. На таких практикумах учасники не тільки набудуть певних навичок, а й ознайомляться з матеріалами, необхідними для певного виду роботи, методами навчання дітей художніми вміннями. В таких сім'ях дорослі й діти виступають активними учасниками спільної художньої творчості.

Велику радість і багатство вражень здатні принести дошкільникам творчі виставки робіт, що виконані спільними зусиллями батьків і дітей. Роль гідів на таких виставках можуть виконувати самі діти. На перегляд бажано запросити батьків і дітей, які не брали участі в оформленні виставки. Це допоможе залучити їх до художньої діяльності.

Запропоновані форми роботи сприяють тісній співпраці батьків із дошкільним закладом у розвитку індивідуальних художньо-творчих здібностей дітей, а також приносять дітям позитивні емоції як у дитячому садку, так і в сім'ї.

Практика свідчить, що всі види самостійної художньої діяльності – зображальна, художньо-мовна, музична, театралізована – є улюбленими в більшості дошкільників. Проте нерідко трапляються ситуації, коли за час, відведений для самостійної художньої діяльності, дитина не виявляє бажання займатися жодним з її видів.

Існує два основних підходи до вирішення вихователем такої ситуації. Перший – авторитарний, коли вихователь примушує дитину виконувати те, чого їй в даний момент не хочеться робити. Другий – демократичний: педагог дозволяє дитині вибрати ту діяльність, яка приваблює її. Такою діяльністю звичайно буває гра.

Якщо уважно проаналізувати результативність таких підходів до вирішення проблемної ситуації, можна переконатись у їх

педагогічній недоцільності. По-перше, в разі авторитарного тиску на дитину її художня діяльність втрачає творчий момент, адже прояви художньої творчості не можливі в атмосфері відсутності свободи вибору. По-друге, у дитини може остаточно зникнути інтерес до примусової діяльності. Щодо демократичного підходу, то звичайно він більше враховує індивідуальний стан, потреби дитини, проте не сприяє залученню її до художньої діяльності, тобто педагогічна мета цього специфічного моменту в загальній системі виховної роботи в дошкільному закладі не досягається.

Однак вихователь, враховуючи актуальний психічний стан дитини, може використати й третій варіант підходу до розв'язання зазначеної проблемної ситуації – творчий.

Насамперед, необхідно з'ясувати причини, через які дитина відмовляється від образотворчої діяльності, адже, як відомо, діти її дуже люблять. Для цього необхідно розібратися у деяких моментах психології художньої діяльності.

До будь-якої діяльності дитину спонукають потреби. Які ж потреби стимулюють виникнення художньої діяльності? По-перше, потреба в самореалізації, по-друге – в одержанні естетичного задоволення. Відсутність бажання займатися художньою діяльністю може виникнути в тих випадках, коли дитина напередодні мала певний досвід незадоволення своїх потреб у цьому виді діяльності або не впевнена у своїх можливостях щодо успішного її виконання. Так може трапитись, якщо дитина з певних причин тривалий час не відвідувала дитячий садок та відстала від інших дітей групи у засвоєнні художніх умінь та навичок. Це могло призвести до того, що дитина була незадоволена своєю роботою на фоні робіт інших дітей, або ж вихователь необережно аналізував роботи цієї дитини, не врахувавши ситуації. Тобто причиною небажання займатися художньою діяльністю є тимчасове переживання неуспіху. У таких випадках можна застосувати такий прийом, як спільна художня діяльність вихователя й дитини. Наприклад, вихователь пропонує: « Давай з тобою удвох зробимо красиву аплікацію на

рушничок. Якщо він буде красивим, а я на це дуже сподіваюсь, ми подаруємо його працівникам кухні». Діти, як правило, живо відгукуються на будь-яку можливість спільних із вихователем дій. До того ж, дитина знає: вихователь завжди прийде на допомогу, коли щось не виходитиме. Надалі з такою дитиною необхідно розвивати систему індивідуальної роботи з метою надолуження нею пропущеного, використання прийомів заохочення.

Ще однією причиною відрази дитини до художньої діяльності може бути перевтома, погане самопочуття, як фізичне, так і психічне. Тому дитині більше хочеться погратися, адже саме гра оптимізує настрій, загальний стан малюків. У такому випадку доцільно використати прийом включення художньої діяльності у гри. Наприклад, дитина розпочала гру «Сім'я». Педагог може спрямувати сюжет таким чином, ніби сім'я чекає гостей, тому необхідно накрити стіл красивою скатертиною. Але виявляється, що скатертини у шафі нема. Вихователь запевняє дитину, що та може сама її виготовити з квадратного аркушу паперу (розмалювати його). Таку пропозицію малюки приймають як елемент гри та охоче включаються в художню діяльність. При цьому педагог підкреслює, що треба постаратися для того, щоб скатертину сподобалася гостям. Безумовно, після того, як дитина закінчить художню діяльність, слід продовжити гру та помилуватися новою скатертиною від імені «гостей». Або ж можна порадити дитині, щоб вечір для «гостей» пройшов приємно, заспівати для них свою улюблену пісню.

Звичайно, не існує готових методичних «рецептів» на всі випадки життя, проте якщо вихователь буде уважним до психічного стану дитини, її настрою, потреб, інтересів та виявить при цьому педагогічну винахідливість, можна сподіватися на успішне розв'язання будь-якої проблемної ситуації у виховному процесі.

Різноманітність форм і методів занять у художньо-естетичній діяльності сприяє появі інтересу, що стимулює прояв творчої активності, дозволяє долати формалізм, стереотипи у взаємодії з дітьми.

Художньо-естетична діяльність забезпечує ефективність педагогічного процесу та сприяє всебічному розвитку дітей.